

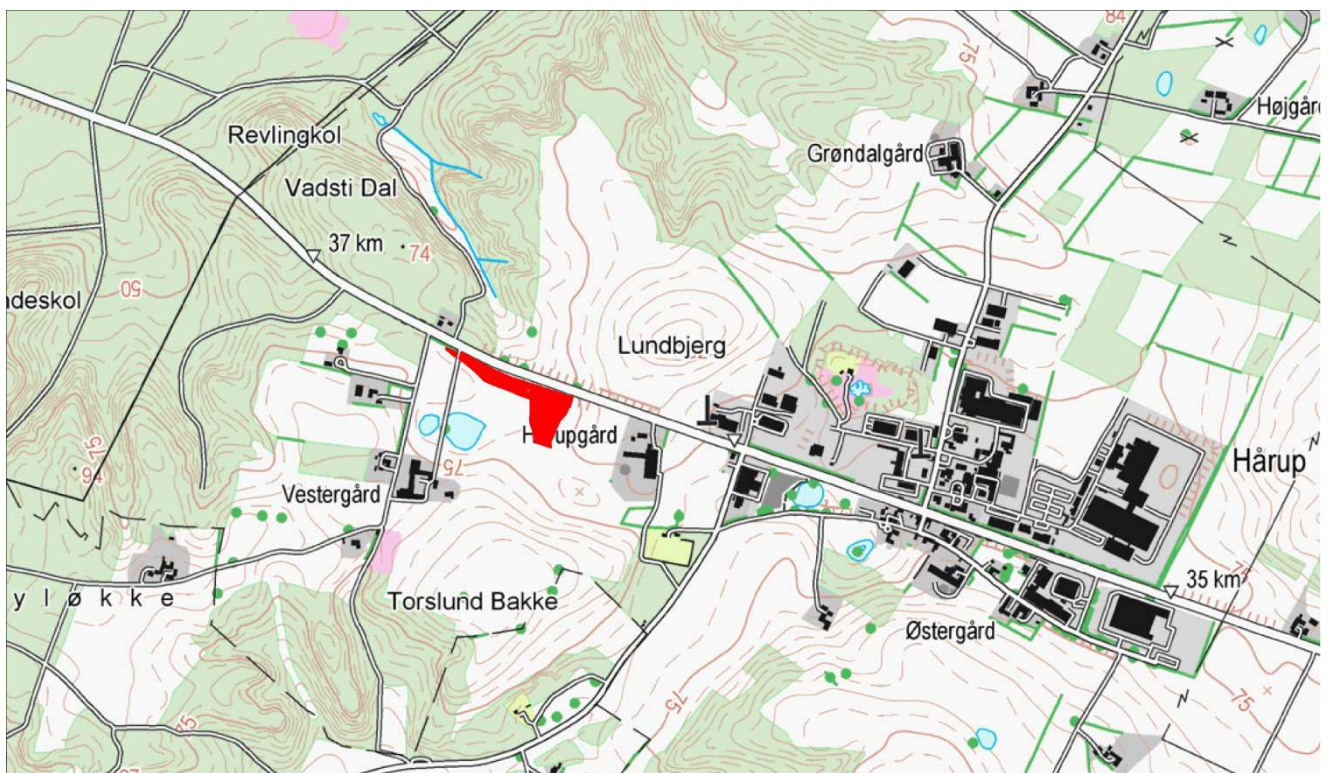

Kulturhistorisk rapport for udgravning ved Hårupgård II

Journalnummer: SIM 8/2012
Sted: Hårupgård II
SB Stednummer: 160105-285

Matr. nr.: 6a og 7a
Ejerlav: Hårup by
Sogn: Linå
Herred: Gjern
Gl. Amt: Skanderborg

KUAS j.nr.: 2012-7.24.02/SIM-0012

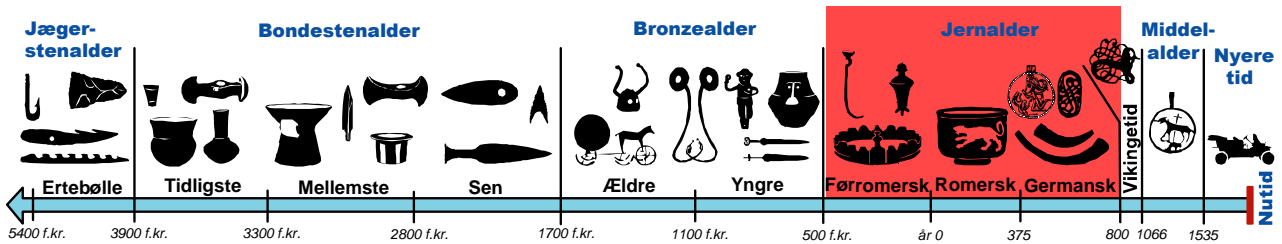
På ovenstående kort er udgravningen fremhævet med rødt (baggrundskort: Topo25 kort).

Resume: Udgravningens mest markante fund er en jernudvindingsovn. Ovnene er sandsynligvis en slaggeaftapningsovn fra sen førromersk jernalder. Ovnene er taget op i præparat og afventer yderligere undersøgelser. I området vest og syd for ovnen er foreløbig tolket et treskibet langhus, ligesom der er spor efter flere mindre økonomibygninger og hegn. I udgravningens østlige del er der fundet spor af fem treskibede langhuse, flere hegnforløb og et par økonomibygninger.

Indholdsfortegnelse

Indhold

Indledning.....	2
Undersøgelsens resultater	3
Topografi	4
Fortidsmindelandskabet.....	6
Udgravningsdata.....	6
Metode	7
Fremtidigt arbejde.....	7

Tidslinie med de identificerede perioder. Rødt fremhævet er jernalderhustomternes sandsynlige datering.

Indledning

Sagen er opstået i forbindelse med anlæggelsen af motorvejen 6625 Hårup-Låsby. Området indgik i forundersøgelsen SIM5/2010 Hårup-Låsby, KUAS j.nr. 2010-7.24.02/SIM-0007, femte etape, og omfattede de to matrikler 6a og 7a Hårup by, Linå. Spor af bebyggelse fra ældre jernalder gav anledning til udgravningen SIM 8/2012 Hårupgård II.

Udgifterne til undersøgelsen påhviler ifølge museumsloven §26 stk. 2 og §27 stk. 4 bygherre, der i dette tilfælde er Vejdirektoratet, Thomas Helstedsvej 11, Postboks 529, 8660 Skanderborg. Al korrespondance er ført mellem museumsinspektør Peter Mohr Christensen, Silkeborg Kulturhistoriske Museum og Kirsten Friis-Christensen fra Vejdirektoratet.

Jernudvindingsovn af skovmarkstypen. Selve ovnen ses som orange, mens jorden omkring er farvet lilla.

Undersøgelsens resultater

Udgravningen SIM 8/2012 Hårupgård II blev påbegyndt den 10. januar 2013 og afsluttet fredag den 4. april 2013.

Det udgravede areal udgør ca. 1,5 ha. Der er fundet rester af mindst seks treskibede langhuse, syv hegnsforløb samt en række mindre økonomibygninger og staklader. En træforet brønd, hvis datering fortsat er usikker, blev fundet i den dalsænkning der løber nord-syd omtrent midt i feltet. Mest spektakulært er fundet af en jernudvindingsovn af skovmarkstypen.

Udgravningens vestlige del

Der er i hele den vestlige del af udgravningen konstateret aktivitet i form af stolpehuller og gruber. Foreløbig er der udredt fire staklader og et treskibet hus bestående af fire sæt tagbærende stolper. Aktive mosegrise i sandet undergrund og vintervejr har givet udfordringer i dette område. En mere grundig bearbejdning i forbindelse med den endelige beretning vil give en mere detaljeret tolkning af området. Uden tvivl skal stedet ses i forbindelse med jernudvindingsovnen.

Jernudvinding

Den fundne jernudvindingsovn er en slaggeaftapningsovn, muligvis af skovmarkstypen. En planlagt undersøgelse af brinken i den nordlige feltgrænse vil kunne be- eller afkræfte dette. Typen dateres normalt til førromersk jernalder. Jordprøver fra ovnens bundlag vil kunne bidrage med mere viden

om ovnens funktion og datering. Ovnene er taget op i præparat med henblik på yderligere undersøgelser. Øst for denne ovn blev der fundet rester af en jernudvindingsovn med slaggegrube. Denne type dateres sædvanligvis til romersk jernalder. Hvis den typologiske datering er korrekt har de to ovne ikke været i funktion samtidigt.

Keramik

Længere mod øst, i det som foreløbig er tolket som en staklade bestående af fire markante stolpehuller, fandtes to kar. Heraf var det ene helt, bortset fra et spadestik. Karret var blandt andet dekoreret med prikrosetter, en ornamentering der dateres til yngre romersk eller ældre germansk jernalder.

Ornamenteret kar fra yngre romersk eller ældre germansk jernalder.

Brønd

Med bebyggelsesspor både øst og vest for det lavtliggende område kunne man have forventet udsnitsslag eller andre tegn på aktivitet, men dette var i store træk fundtomt. Undtagelsen er en træforet brønd med en rand af større sten omkring stenforingen. En datering er endnu ikke mulig, men naturvidenskabelige analyser af prøver taget i anlægget vil forhåbentlig kunne give svar.

Bebyggelse

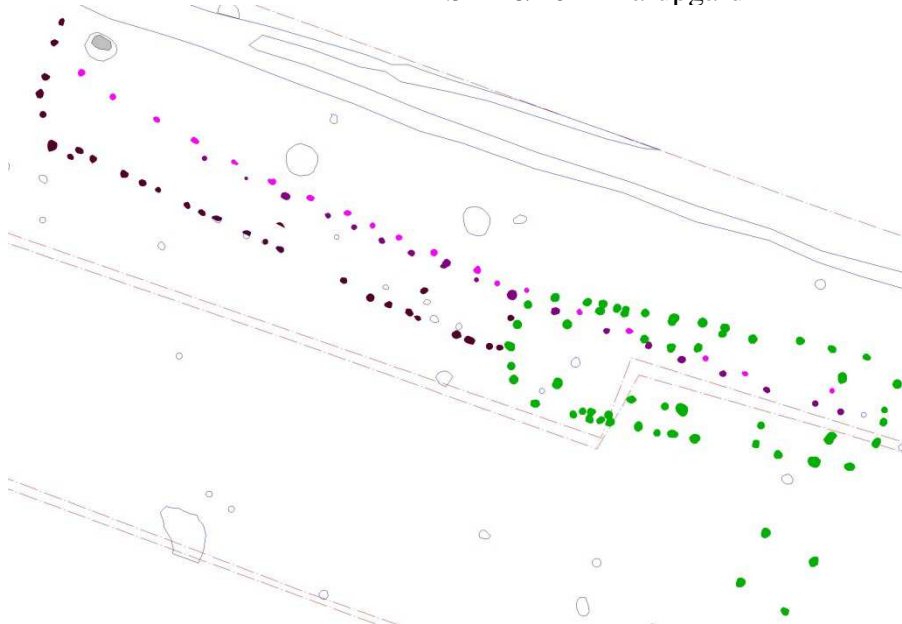
Den østlige del af undersøgelsesområdet strakte sig længere mod syd end det øvrige felt og der er her fundet rester af fem treskibede huse og seks hegnsforløb samt to staklader.

Den træforede brønd blev fundet på udgravningens laveste sted.

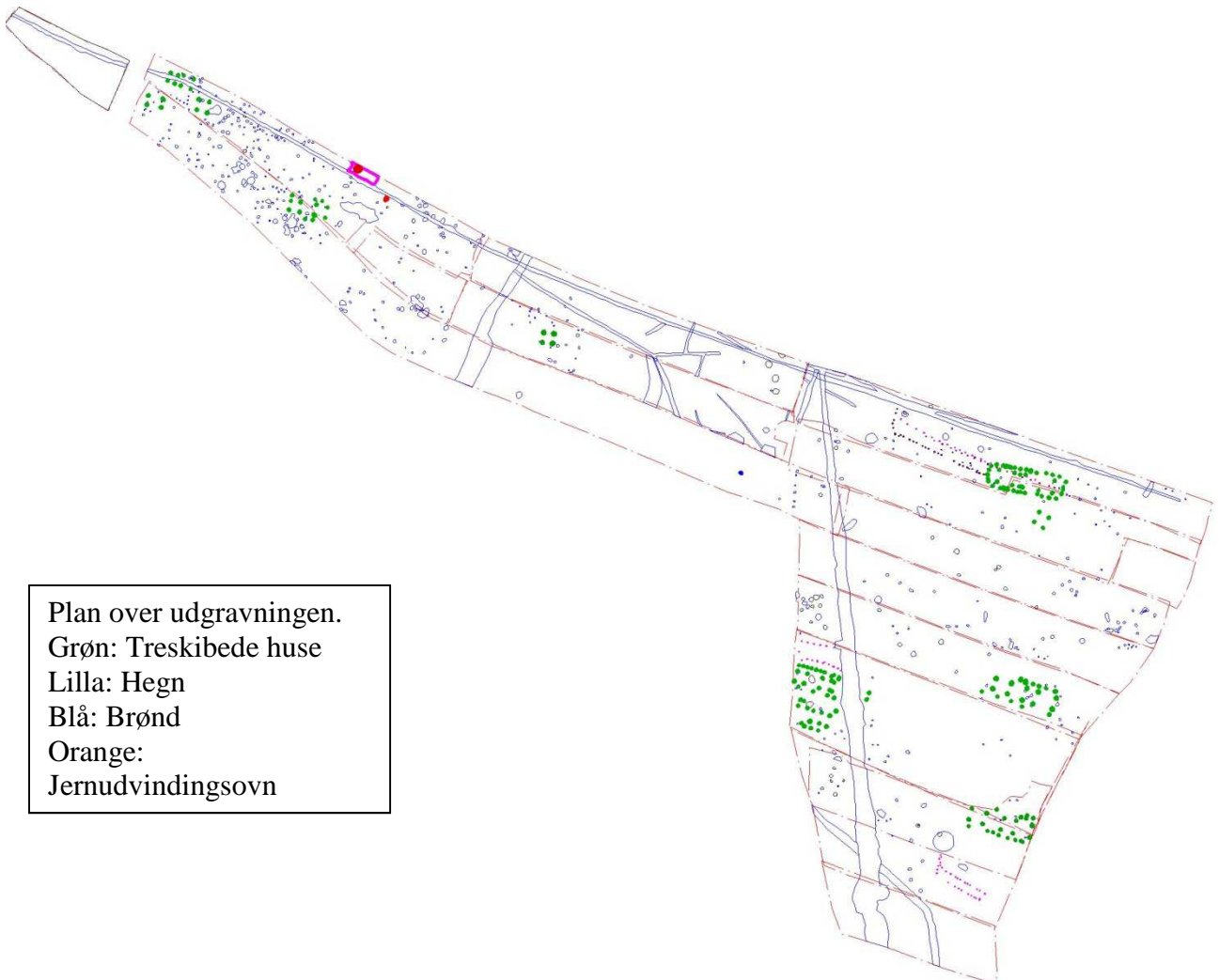
I den nordøstlige del af udgravningen fandtes spor af et treskibet hus bestående af fem sæt tagbærende stolper og tydelige stolpehuller fra vægforløb. Huset er 17 meter langt og 5,2 meter bredt med afrundede gavle.

Umiddelbart vest for og gennem huset løber to hegn, der dermed ikke er samtidige med huset. Det ene hegn har på en del af strækningen to parallelle forløb, forskudt i forhold til hinanden. Det kan være to faser af et hegn, men er sandsynligvis spor af et risflettet hegn. Omtrent en meter syd for det risflettede hegn løber det andet hegn parallelt med dette. Stakladen syd for huset og det der tolkes som husets indgang antyder at huset orienterer sig mod syd, mens vinklen på det sydlige hegn tyder på en orientering mod nord.

Plan over det nordligt beliggende hus med hegnsforløb.

Syd for det første hus fandtes endnu et hus bestående af fire sæt tagbærende stolper. Det nordøstlige vægforløb var velbevaret, mens den sydlige væg er mere sporadisk bevaret. Dette hus er minimum 14 meter langt og 5,5 meter bredt. Den østlige gavl var bevaret, mens det er usikkert hvor langt huset har strakt sig mod vest.

Plan over udgravningen.
Grøn: Treskibede huse
Lilla: Hegn
Blå: Brønd
Orange:
Jernudvindingsovn

Sporene af endnu et langhus, 25 meter længere mod syd, bestod af fire eller fem sæt tagbærende stolper. Huset ligger op ad den østlige feltgrænse og det østligste stolpepar kan være gavl, men da der ikke er noget tydeligt gavlforløb, er det muligt at huset fortsætter mod øst. Heller ikke i vest er der fundet nogen tydelig afslutning på huset, der således er minimum 14 meter langt og 5,5 meter bredt. To parallelle hegnforløb 12 meter syd for dette hus bør nok ses i sammenhæng med huset.

Vest for de ovennævnte huse er fundet spor af to treskibede huskonstruktioner. Begge ligger mod feltets vestlige afgrænsning og en knap fire meter bred drængrøft afgrænser husene i øst. Den sydlige konstruktion består af fem sæt tagbærende stolper og delvist bevarede vægforløb i nord og syd. Længden er minimum 9 meter og bredden 5,5 meter. Kun tre meter nord for dette hus ligger et minimum 12 meter langt og 5 meter bredt treskibet hus. To stolpehuller øst for drængrøften kan være endnu et sæt tagbærende stolper og der vil så være seks sæt i alt og huset vil blive mindst 18 meter langt. Den nordlige væg er velbevaret, mens der kun er få stolpehuller tilbage af den sydlige. En kogestensgrube beliggende omtrent midt i huset har formentlig været husets ildsted.

To meter nord for huset ses et hegn og 3,5 meter længere mod nord løber endnu et hegn parallelt hermed. Nord og syd for de to sidstnævnte huse er der fundet en del kogestensgruber, der kan have forbindelse til bebyggelsen.

De treskibede huse er typiske for store dele af jernalderen og en nærmere datering kræver en mere grundig bearbejdning af materialet.

Topografi

Udgravningsfeltet strækker sig øst-vest over en mindre morænebakke med en dalsænkning omtrent midt i arealet. I syd fortsætter feltet op ad en nordvendt skråning. Landevej A15 løber umiddelbart nord for feltet. Undergrunden er særligt i vest og i dalsænkningen meget sandet, mens den sydlige del veksler med en blanding af sand og moræneler.

Fortidsmindelandskabet

Der er i Fund og Fortidsminder registreret gruber, keramik og slaggerester. Disse står som nr. 160105-144 og 160105-263. Desuden er der registreret en oldtidshøj ved Sindbjerg sydvest for udgravningen.

Udgravningsdata

Sagen er journaliseret på Silkeborg Museum som SIM 8/2012 Hårupgård II. Sagsansvarlige for bygherre er Kirsten Friis-Christensen fra Vejdirektoratet.

Ansvarshavende på museet er Peter Mohr Christensen, som har stået for den indledende korrespondance.

Udgravningen Hårupgård II blev påbegyndt den 10/1 2013 og afsluttet fredag den 4/4 2013.

Den daglige ledelse er foretaget af Esben Klinker Hansen, assisteret af Christian Dedenroth-Schou og Malene Madsen.

Udgravningens resultater er registreret løbende, og foreligger efter endt beretningsarbejde til fremvisning på museet ved anmodning. Materialet består af digitale feltplaner med notater, fysiske snittegninger på folie, samt digitale fotos.

Naturvidenskabelige rapporter og listemateriale eksporterede fra M.U.D. (Museernes Udgravnings Data), foreligger desuden i sagsmappen, og / eller i den digitale sagsmappe.

Metode

Entreprenørarbejdet er foretaget af Leo Rask Andersen, Sorring, med gravemaskine, påmonteret tiltbar rabatskovl. Overjord (dyrkningsjord) og råjord, samt overjordsblandet råjord, er holdt separat, således at de to fraktioner i store træk har kunnet genplaceres i korrekt orden, efter vi har gjort vores iagttagelser. Dette skulle sikre en optimal dyrkbarhed, når vi ser bort fra den rent strukturelle skade en afgravning i 25-50 centimeters dybde repræsenterer, selvom vi har søgt at komprimere bedst muligt.

Anlægsspor og forstyrrelser er indmålt med differentiell GPS, og dette materiale ligger til grund for de her viste oversigtskort.

Fremtidigt arbejde

Med indeværende rapport anses feltarbejdet som afsluttet, og bygherre kan nu foretage det nødvendige jordarbejde uden indvending fra museets side. Lokaliteten er dog ikke afgrænset til nogen af siderne, og det må derfor forventes, at fremtidigt anlægsarbejde i området vil berøre ikke undersøgte dele af bebyggelsen.